

УДК 316

ІГНАТОВ Л.М.

м. Вінниця

ПРИОРИТЕТНІСТЬ В УПРАВЛІННІ: СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ

Анотація: В статті розглянуто одну з найменш досліджених в теорії управління проблем-пріоритетностей, її місце та механізми використання її в практиці менеджерів. Автор не лише аналізує поняття пріоритетності, але і форми її проявів, фактори функціонування та ставить питання про створення теорії пріоритетності.

Ключові слова: пріоритетність, теорія пріоритетності, рівень пріоритетності, фактори функціонування механізмів пріоритетності.

Аннотация: В статье рассматривается одна из наименее исследованных в теории управления проблем – “приоритетность”, её место и механизмы использования в практике менеджмента. Автор не только анализирует понятие приоритетности, но и формы её проявления, факторы функционирования и ставит вопрос о создании теории приоритетности.

Ключевые слова: приоритетность, теория приоритетности, уровень приоритетности, факторы функционирования механизмов приоритетности.

Abstract: The article considers one of the less investigated problems in management theory like priority, its role and methods of usage in practice. The author analyzes not only the concept of priority but the forms of its expression, factors of its functioning and suggests creating the theory of priority.

Key words: priority, theory of priority, the level of priority, functioning factors of priority's mechanisms.

Постановка проблеми Проблема пріоритетності в науці управління являється однією з найменш досліджених. Одночасно вона представляє значну актуальність, так як суспільство, економіка, персонал, керівники гублять багато в тому, що розпорошують свої зусилля, ресурси, час на різні другорядні питання, а не на головне. Це стосується всіх рівнів управління.

Час від часу в науковій та навчальній літературі, законодавчих актах та урядових постановках появля-

ються окремі фрагменти, заклики в необхідності пріоритетності розвитку різних галузей, напрямків та регіонів. Більш того, в останні 15-20 років “пріоритетність” як термін став в певній мірі модним та популярним. З’явилися законопроекти та публікації типу “Про пріоритетні напрямки розвитку економіки України” і навіть став видаватись журнал “Стратегічні пріоритети”. В них дійсно мова йде про різні пріоритети, але причин виникнення, а також форм, видів

пріоритетності, механізму дії відповідного закону не було досліджено. Виникла плутанина в цій сфері. На жаль, вказаний вже журнал перестав видаватися, а серйозні наукові дослідження в цьому напрямку до цих пір практично відсутні. Відсутність теоретичних розробок негативно сказується на практиці, яка в українських умовах постійно упирається в нехтування пріоритетністю в управлінні. Так, в підручниках по менеджменту пріоритетності не приділяється належна увага, а в деяких вона повністю відсутня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Фундаментальні, в тому числі монографічні праці по пріоритетності в управлінні фактично відсутні або нам невідомі. Але слід відмітити американського вченого Сааті Т. Вказана робота присвячена одному з важливих питань сучасного системного аналізу – прийняттю рішень в умовах багатокритеріальності. Сааті Т. розглядає наступні питання:

1. Ієрархія і пріоритетність
2. Динамічні пріоритети
3. Інтегроване знаходження пріоритетних ресурсів для країни, яка розвивається.

Встановленню пріоритетів при опрацюванні управлінських рішень присвячена перша глава навчального посібника Л.І. Скібіцької "Тайм-менеджмент". Це одна з небагатьох спроб пов'язати пріоритетність з теорією управління. Ми позитивно в цілому оцінюємо навчальний посібник для студентів ВНЗ рекомендований МОН України "Теорія систем і системний аналіз" (автори Н.Б. Чорней, Р.К. Чорней), а також навчальний посібник Колпакова В.М. "Теория и практика принятия управленческих решений". Але в них не знайшлося найменшого місця для пріоритетності. В той час як влюбій системі та моделі присутні головні, тобто пріоритетні складові, без яких система не зможе функціонувати. Саме тому у розробці процедур системного аналізу і прийнятті рішень обов'язково, на нашу думку, необхідно не тільки виділяти пріоритети в часі та просторі, але й розраховувати їх величину.

Мета статті.

Автор ставить за мету – привернути увагу вчених, викладачів, студентів до проблеми пріоритетності в управлінні, до теоретичних та практичних питань її дослідження та використання у менеджменті, особливо в процесі прийняття рішень. А для цього необхідно приділити сутність категорії "пріоритетність", форми та види її прояву, в т.ч. в управлінні; зв'язок її з іншими категоріями (цінності, ціль, інтереси, вибір); методи виміру та міру оптимальності; виявити можливість існування, дії та використання закону пріоритетності.

Виклад основного матеріалу.

В основі категорії пріоритетність лежить термін "пріоритет", що походить від латинського "prior" і означає – перший. Спочатку це поняття визначало першість у відкриттях, винаходах і т.п. З часом виникло більш широке поняття "пріоритетність", яке стало застосовуватись в більшому колі значень: головне,

основне, найбільш значуще, першочергове, домінуюче, найкраще, що має перевагу. Таким чином, у першому наближенні "пріоритетність" можна визначити, як *виділення в певній сукупності (системі) елементів однорідного середовища головного елемента (ядра), або такого, який має певні переваги над іншими*. Найбільш рельєфно (чітко) пріоритетність проявляється в змаганні, конкуренції, спорті, коли конкурентні суб'єкти (елементи) розподіляються завдяки певним вимірам та критеріям по місцях і їм присвоюються певні номери 1,2,3,4,5 і т.д. Черга, яку складають люди, за певним товаром чи послугою – приклад пріоритетності у часі. Пільги, переваги, які надаються певним групам громадян є прояв пріоритетності з точки зору досягнення конкретної цілі (пенсія, комунальні послуги).

Для того, щоб розібратися в складній проблемі пріоритетності, розділимо, по-перше, всю сукупність можливих пріоритетів на дві великі групи:

1. Пріоритети, пов'язані з неживою природою, космосом.
2. Пріоритети пов'язані з живою природою, життям, людиною, управлінням.

В першій групі можна виділити, згідно останніх наукових даних, такі пріоритети як Великий вибух та розширювання Всесвіту, Закон гравітації, який являється системостворювальним фактором Всесвіту. Ці пріоритети знаходяться за межами даної статті.

В живій природі – головний пріоритет, який і оприділяє цю среду існування – *життя як форму руху* матерії, якісно більш високу чим фізична і хімічна форми. Як відомо, кожний організм є відкритою самоорганізованою системою, для якої характерна наявність процесів обміну речовин, розвитку та розмноження. Але серед живої природи саме людина являється особливою (пріоритетною) істотою завдяки еволюційного розвитку і діяльності мозку (homo sapiens). Тобто, саме розумова і відповідно творча, наукова, технічна діяльність поставила людину на перше місце, з цієї точки зору.

Якщо розглянути людську діяльність, то пріоритетність розповсюджується на всі її сфери: економіку, ідеологію (матеріалізм-ідеалізм), політику (партії, влада), культуру, мистецтво, спорт, сімейне, побутове, особисте життя. Вона має багато видів та форм прояву. Відповідно можна виділити види пріоритетів: економічні, соціальні, регіональні, національні, політичні, професійні, наукові, вікові, статеві, часові і т.д. Крім видів можна оприділити основні форми прояву пріоритетності: інстинкти, потреби, цінності, мотиви, інтереси, смаки, характер, психологічні типи людей. Все це потребує великого окремого дослідження, в якому крім перерахованих категорій пріоритетності повинні бути проаналізовані їх взаємозв'язки та взаємозалежності; механізм дії закону пріоритетності.

Пріоритетність в широкому розумінні, як теоретична категорія та практичне явище має об'єктивну

основу, головними складовими механізму реалізації якої є:

1. Різноманітність Всесвіту, природи, людського життя та діяльності;
2. Здібність людського мозку аналізувати, порівнювати об'єкти вибору та приймати раціональні рішення;
3. Система цінностей та критеріїв суб'єкта, який приймає рішення;
4. Умови в яких здійснюється вибір;
5. Ціль прийняття рішення;
6. Порівняння альтернатив та безпосередньо вибір найкращого варіанту(з точки зору суб'єкта);
7. Процес реалізації та реальні наслідки вибору пріоритетного варіанту;
8. Відносність пріоритетів(вони, тобто, не абсолютні).

Розглянемо деякі з цих складових. Одним з головних факторів пріоритетності є система цінностей, яку вивчає наука аксіологія. Людина не тільки і не стільки істота розумна, вона істота ціннісна, ідеологічна. Розумовість – капітальна, але невичерпаюча, не самодостатня характеристика. Розум сам по собі нейтральний, технічний відносно екзистенціальної тематики. По ідентичній розумовій схемі можна будувати ядерний котел та бомбу, демократію та деспотизм. Що торкається управління, то згідно схеми класифікації цінностей К. Сімарама та Г. Когдела *такі цінності як першість, ефективність, пунктуальність не являються первинними для України*, яку ми відносимо до східної культури(в порівнянні з Західною Європою та США), а третинними та навіть не суттєвими. В той час, як для західної культури перераховані вище цінності являються первинними [8 с.8-9]. Чи не цей фактор заважає ефективному менеджменту в Україні та в інших країнах – бувших в складі СРСР.

Система суспільних, колективних та особистих цінностей та потреб є фундаментом для побудови адекватних цілей. Рівень цивілізації суспільства вимірюється, на наш погляд, сукупністю цінностей, цілей та пріоритетів. Пріоритетність в даному випадку відіграє роль сита, яке повинно "просівати", тобто відбирати саме ті цінності, потреби і відповідно цілі, які являються найбільш необхідними (пріоритетними) для існування та розвитку даного громадського суб'єкта (людина, сім'я, виробничий колектив, місто, регіон, країна). Саме в цьому заключається головна мета управління. Складність даного процесу у взаємозв'язку та взаємозалежності не тільки громадських суб'єктів, але й сфер їх діяльності: ідеологічної, економічної, політичної, культурної та інших.

Солідарною з нашої точки зору на взаємозв'язок названих категорій висказали автори навчального посібника "Державне регулювання економіки", де в розділі "Стратегія соціально-економічного розвитку" розглядається ієрархія цілей, яка будується за принци-

пом пріоритетів потреб та інтересів суспільства. Оцінка важливості й ранжування цілей здійснюється відповідно до політики пріоритетів.

Визначення пріоритетних напрямків здійснюється складними методами на підставі певних *критеріїв, головним з яким є соціально-економічна ефективність та швидкість одержаних позитивних результатів*. Ієрархія (ранжування) цілей здійснюється розміщенням їх у порядку зниження пріоритетності. Для цього спочатку визначаються найбільш пріоритетні цілі(цілі першого рангу), далі – найбільш суттєві з тих, що залишились(цілі другого рангу) і т.д.

Серед загальних принципів розробки цілей автори відмічають інформаційне забезпечення *державної політики пріоритетів* (підкреслено нами Л.І.) з метою збільшення довіри людей до діяльності держави. Згодні з такою постановкою питання. Тільки хто на Україні бачив державну політику пріоритетів? І чи можна її мати без відповідної теорії пріоритетності, яка відсутня?

Класичний приклад комплексного підходу до прогресивного розвитку країни показала, як відомо, Японія, стратегія якої після другої світової війни включала наступні пріоритети:

- Акцент на рості компаній і їх ринковій частці, а не на рості прибутків і дивідендів;
- Орієнтація на експорт;
- Концентрація фінансових ресурсів у ключових галузях економіки, які мають стратегічну перспективу;
- Реструктуризація ключових галузей з метою підвищення їх конкурентоспроможності на світовому ринку.

Таким чином, *60 років назад, японський уряд чітко визначив національні пріоритети розвитку економіки і сконцентрував фінансові ресурси саме на цих напрямках*, а стратегічні індустріальні кластери виступили інструментами росту конкурентоспроможності компаній на світовому ринку. [6].

А які національні пріоритети України і на чому український уряд концентрує фінансові ресурси за останні 20 років? На дане питання важко відповісти. Яке суспільство будується в Україні? Які цілі і коли планується досягнути? Без науково-обґрунтованих відповідей на ці запитання не може бути і мови про пріоритетну політику.

Розглянемо спочатку пріоритетність у зв'язку зі стратегічним управлінням на рівні держави. Стратегічне управління як самостійна наука виникла, як відомо, в США в 60-х роках ХХ ст. у зв'язку з об'єктивним розвитком корпорацій в умовах змін у зовнішньому середовищі організацій. Безумовно, вона зіграла свою корисливу роль в трансформації економічно розвинутих країн. Ця наука тісно пов'язана, на наш погляд, з теорією пріоритетів. Так, при розгляді стратегії фірми по відношенню до суспільства, І. Ансоф аналізує альтернативні сценарії та робить аналіз

переваг фірми [1, с.190,193]. Проте, стратегічне управління у І. Ансофа та інших авторів дуже слабо пов'язане з теорією пріоритетності, а цей зв'язок більш глибокий і тісний, так як без чіткого виявлення пріоритетів, зміни їх тенденцій, динаміки неможливо ефективно управляти розвитком як підприємств, так і галузей, регіонів і національних економік в цілому. Проте, стратегічне управління в класичному розумінні обмежувалось тільки розвитком фірм. Що стосується України, то мова йде саме про стратегічні пріоритети ринкових перетворень в національній економічній системі на макро-, мезо- та мікрорівнях. З нашої точки зору, є актуальна потреба в створенні нових дисциплін стратегічного управління регіонами, галузями, національною та світовою економікою в цілому під впливом прискорених змін в зовнішньому середовищі по відношенню до них просторі – процесів глобалізації, фінансових криз, воєн, тероризму тощо.

Сучасний рівень розвитку науки про природу й суспільство, а також соціально-економічна практика, створюють значні об'єктивні передумови для початку нового напрямку знань – формування загальної теорії пріоритетності, яка має свій поняттєво-категоріальний апарат. До нього відносимо такі поняття й категорії: переваги, порівняння, першочерговість, здібності, аналіз, таланти, пільги, багатоваріантність, інтереси, система, сукупність, потреби, структура, система цінностей, якості людини, мілітаризація, рейтинг, лідерство, ієрархія, влада, монополія, оптимізація. Ці й інші категорії виражають різні сторони, грані, відтінки, все різноманіття проявів пріоритетності в реальній дійсності.

Математичний апарат теорії пріоритетів включає, на наш погляд, систему показників і індексів, призначених для виміру рівня пріоритетності, що дозволяє виявити кількісну і якісну характеристики конкретного пріоритету, його місце, роль, вплив на інші елементи даної системи.

Пріоритетність, таким чином, на національному рівні управління має на увазі виділення в певній сукупності альтернатив соціально-економічного розвитку країни *головної ланки, що стосовно інших відіграє домінуючу роль*, а також припускає вибір оптимального варіанта рішення і найкращі показники ефективності згідно встановлених критеріїв.

Кожна соціально-економічна система має свою сукупність пріоритетів, що їй адекватна. Причому, варто розрізняти позитивні і негативні пріоритети. Маючи величезні переваги з погляду централізації влади, державної власності й ресурсів, бувший СРСР створив потужний військово-промисловий комплекс, рівний ВПК США – самої багатій країні світу. Тим самим він прагнув реалізувати свої ідеологічні й політичні пріоритети: боротьба з імперіалізмом, перемога соціалізму в усьому світі. У той же час проголошені комуністами соціальні пріоритети – добробут народу, соціальна справедливість, демократія, соці-

алізм із "людським обличчям" – виявилися значною мірою формальними гаслами, недійсними, нереальними. Ставка (по Марксу) на пролетаріат і тільки суспільну власність не виправдалася. СРСР і так звана соціалістична система розпалася. *Більше того, навіть у рамках однієї нації Західна Німеччина й Південна Корея довели свої переваги, тобто пріоритетність в порівнянні зі Східною Німеччиною й Північною Кореєю.*

Чи можливий був інший, більш оптимальний варіант розвитку подій і переходу СРСР у нову якість? Думаємо, що так. Але це предмет дослідження, що виходить за рамки цієї статті. Нагадаємо лише, що Україна в особі Л.М. Кравчука і його прихильників (насамперед з Руху) була ініціатором поділу СРСР і одержання, таким чином, незалежності для України й інших колишніх союзних республік. Це було зроблено без розрахунків наслідків.

Чого ж досягла Україна в результаті досить різкої зміни пріоритетів за 20 років свого розвитку? Є безперечно досягнення:

- З'явилися умови для економічної й політичної свободи громадян (свобода слова, гласність та ін.) і створення громадянського суспільства;
- Ініціативні люди одержали можливість виявити свої здатності в бізнесі, підприємництві;
- Розвиток приватної власності й підприємництва дозволили "невидимій руці" ринку заповнити полиці магазинів товарами, причому при досить слабкій регулюючій ролі держави;
- Українська держава заявила про себе як про незалежний суб'єкт міжнародного права.

Однак, аналіз показників соціально-економічного розвитку України за 1990-2010 рр. дає підстави для невтішних висновків. *Україна втратила багато тих пріоритетів, які мала в складі СРСР.* Так, рівень виробництва основних видів промислової продукції (у відсотках до 1990 р.) складає: автомобілі – 52,5; тепловози – 1; трактори – 4,2; верстати металорізальні – 2,7; екскаватори – 3,6; бурякозбиральні комбайни – 11,4; автобуси – 20,6. У результаті рівень виробництва ВВП на одну людину в Україні по відношенню до розвинених країн Європи склав близько 4%, до Російської Федерації – 34,7%, Казахстану – 58,8%, Білорусії – 59,3% і зменшився з 4919 до 1049 дол. [11].

Інакше кажучи, в Україні останні 20 років відзначалося звуження відтворення, що неприйнятно для неї в умовах незалежності. Як наслідок, погіршилися соціально-демографічні показники країни. Чисельність населення за 1991-2010 рр. скоротилася майже на 7 млн. чол. Істотно погіршився стан здоров'я людей. Росте кількість злочинів. Загрозливо знизилася споживання населенням основних продуктів харчування (кг., розраховуючи на одну людину): м'яса – з 68,2 до 34 (1960 р. – 42 кг); молоко – з 373 до 218 (в 1960 р. – 230 кг); цукру – з 50 до 36; риби – з 17,5 до 11,3; фруктів і ягід – з 47 до 33. Якщо така динаміка продовжиться й

далі, то значну частину населення України чекає вимирання й деградація. В той час як кількість чиновників в органах державного управління збільшилась за цей період більш ніж в 2 рази.

Які ж причини такого положення? Серед об'єктивних причин варто назвати розпад економічних зв'язків між бувшими республіками колишнього СРСР і труднощі перехідного періоду. Однак при тих же причинах Росія й Білорусія мають, як бачимо, кращі показники. Головна (пріоритетна) ж причина – суб'єктивна – це незадовільне державне управління, з нашої точки зору. Україна, як відомо, не має досвіду самостійного державного керування. Тому ейфорія незалежності змінилася з часом недовірою Владі. Боротьба за владу, за "булаву" перетворилася у форму існування Політикуму, що дотепер не тільки відволікає, але й заважає радикальним економічним перетворенням. Демократія – одне з головних завоювань Людства – на Україні – перетворилася значною мірою у фарс, демагогію, уседозволеність і безладдя. У нас не відпрацьовані механізми реалізації дійсної влади народу. Приватизація замість підвищення ефективності економіки породила численні банкрутства підприємств і привела до розграбування суспільних багатств і різкого соціально-майнового розшарування (соціальної стратифікації) громадян. Так, 10 найбільш багатих людей України мають капітал в 33,3 млрд. дол., що дорівнює більше половини річного бюджету країни, а 100 найбагатших сімей захопили більше 60% багатств України. Саме вони – фінансові олігархи – більше впливають на політику держави, законотворчість, суди, прокуратуру, прийняття економічних і політичних рішень, чим політики й народ разом узяті. Народовладдя в країні декларується, але реально воно відсутнє. Головні (пріоритетні) людські якості – чесність, порядність, шляхетність, культура, розум – втратили привабливість у суспільній свідомості. Влада фінансової олігархії, товарно-грошових відносин стала безмежною й підім'яла під себе людські цінності, мораль та інше. Люди зневірилися у всьому, у тому числі у своєму майбутньому. За даними соціологів, за останні роки рівень довіри населення до Верховної Ради, Президента, Уряду, судів знизився катастрофічно.

Змінити ситуацію можливо тільки на основі системного, стратегічного плану розвитку країни, який повинен опиратися на сукупність пріоритетів і цінностей, адекватних перехідному періоду та рішучих політичних рішень.

Серед стратегічних галузевих пріоритетів соціально-економічного розвитку України слід виділити: науку, освіту, охорону здоров'я, виховання, культуру та свідомість більшості населення. При цьому ми виходимо з того, що саме цей сектор являється домінуючим по впливу на всі галузі економіки та кожного окремого громадянина, його добробут та гармонійний розвиток особи – як головну ціль економіки.

Державна підтримка зазначеного сегменту в провідних країнах світу є найважливішим пріоритетом, оскільки за рахунок впровадження нових технологій там забезпечується близько 80% приросту валового продукту. Частка ж високо технологічної продукції в структурі ВВП України становить менше 1%. А наукоємність промислового виробництва на порядок нижче від світового рівня. Недостатньо реалізується освітній та науковий потенціал. Так, у нас четверта в світі кількість сертифікованих програмістів, проте цей інтелектуальний ресурс використовується як завгодно, але не в національних інтересах. Останніми роками закони про Державний бюджет України фактично блокують норми законів щодо фінансування наукової, науково-технологічної, освітянської сфери. Щорічне фінансування освіти фактично складає 4,5-5% ВВП, при визначеній законом "Про освіту" нормі майже 10% ВВП. Тобто, декларовані пріоритети не підтверджуються реальною практикою. Як відомо, освіта в США, Японії та інших розвинутих країнах є пріоритетним напрямком соціального розвитку, а найвигіднішим інвестуванням вважається вкладання грошей саме в освіту (до 20% видатковій частини бюджету). В Україні ця частка в кілька разів менша, а оплата праці викладачів ВНЗ України в 15-20 разів менше європейської. Проте, виділення коштів на освіту та інші галузі, які безпосередньо впливають на гармонійний розвиток людини, являється тільки першим, але не єдиним елементом в ланцюгу реалізації цієї пріоритетності. Без відповідних змісту та якості освіти, науки, виховання, культури першочергове фінансування цих ланок суспільства відповідно не дасть бажаного результату. Кінцева ціль не може являтися засобами її досягнення. Проте, на Україні останні 20 років це, на наш погляд, відбувається. Незалежність, ринкова економіка, демократія проголошувались як цілі становлення суспільства. Проте, гармонійний розвиток кожної людини навіть порівняно з радянським періодом відсунуто на задній план або взагалі не згадується.

Пріоритетність розвитку літакобудування, агропромислового комплексу та інших галузей на Україні являється в значній мірі відносною в системі пріоритетів. І тільки в тому разі якщо, прибутки, одержані від їх розвитку мають бути направлені на добробут всього населення країни, а не на розкішне життя групи олігархів та злочинців. Саме тому, розвиток економіки, зростання показників має значення лише тоді, коли це направлено в кінцевому рахунку на всебічний розвиток членів суспільства, зміцнення їх здоров'я, активне довголіття. Тобто, всі економічні показники повинні мати соціальну направленість, соціальну ефективність.

У свою чергу головним фактором економічного підйому є керування, використання досягнень світової управлінської революції, сучасного менеджменту, у тому числі стратегічного менеджменту, який на

Україні як цілеспрямована система практично відсутній. Влада постійно запізнюється з радикальними реформами. 20 років судова система працювала по процесуально-кримінальному Кодексу СРСР 1961 року. З року в рік продовжується мораторій на купівлю-продаж землі – головного багатства країни. В той час, як 10 млн. га плодородних земель зовсім не використовуються, а значна частина розкрадена. Для України, з цієї точки зору, взагалі характерне штучне, тимчасове, популістичне управління.

Серед інших пріоритетних соціально-економічних проблем України, вирішення якої не вимагає значних інвестицій, на наш погляд, є проблема соціального партнерства: між власниками засобів виробництва – роботодавцями, з одного боку, і найманими працівниками – власниками робочої сили, – з другого. Без вирішення цієї проблеми неможливо говорити про соціально-справедливу трансформацію національної економіки та досягнення соціального миру в українському суспільстві. Проте, саме цій проблемі не приділяється належної уваги на всіх рівнях управління – державному, регіональному, галузевому та базовому (окремих підприємств і організацій).

Соціальне партнерство ми розглядаємо як процес погодження інтересів між продавцями і покупцями робочої сили згідно певних вироблених "правил гри" та партнерських норм. В Україні воно знаходиться на стадії становлення і тому відстало в своєму розвитку від західних країн як мінімум на століття.

Проте, існуюче законодавство є зовсім недосконалим. Чимало законів і законодавчих актів в реальному житті "не працюють", або гальмуються з цілого ряду причин. Так, власники засобів виробництва в переважній більшості намагаються "вижати" з найманих працівників максимум додаткового продукту. Державні ж органи регулювання та контролю трудових відносин дуже пасивні. Та й менталітет найманих працівників в Україні не сприяє активізації їхньої боротьби за свої права, свідченням чого є поодинокі випадки передачі справ про порушення трудових угод і партнерських зобов'язань до суду. Як наслідок, соціальне положення значної частини найманих працівників в різних галузях економіки – від матеріального виробництва до торгівлі і освіти – можна охарактеризувати як принизливе й таке, що не відповідає соціально-економічним європейським стандартам.

Це проявляється в таких чотирьох формах. Перша: відсутність офіційного оформлення трудових книжок у певної частини найманих працівників, що як відомо, має негативні наслідки для них при оформленні пенсії, а також надходжень до Державного бюджету. Друга: мізерна заробітна плата у великої кількості найманих працівників, що часто буває нижче вартості їх робочої сили. Це свідчить про наявність елементів експлуатації з боку роботодавця, що на жаль, замовчується в нашому суспільстві. Третя: нерідко роботодавці не дають найманим працівникам опла-

чувані відпустки, в тому числі, відпустки студентам заочної форми навчання. Четверте: принизливі умови праці найманих працівників, коли вони знаходяться в постійному нервовому напруженні через погрози звільнення.

Таким чином, соціальне партнерство як сфера погодження інтересів у вирішенні наявних проблем в українському суспільстві під час трансформації національної економіки ще чітко не окреслилась і *інтереси власників засобів виробництва явно домінують над інтересами найманих працівників*. Таку "пріоритетність" інтересів роботодавців слід вважати негативною.

Причини такого положення ми вбачаємо у:

- Неорганізованості й пасивності маси найманих працівників;
- Відсутності на більшості приватних підприємств профспілкових організацій та колективних договорів. А навіть там, де вони є, їх роль обмежується, зазвичай, пасивними функціями;
- Бездіяльності центральних профспілкових органів, представники яких зайняті переважно своїми власними меркантильними інтересами;
- Незацікавленості більшості представників політичних партій і блоків, які представляють великий і середній капітал і, отже, відносяться до роботодавців, в захисті інтересів найманих працівників;
- Відсутності масової практики подання в суд на роботодавців з боку найманих працівників;
- Корупцією в судах, які вирішують справи на користь великого капіталу.

Стратегічним пріоритетом розвитку України також є підвищення якості продукції, послуг та рівня відповідальності за результати праці в т.ч. в управлінні. Наведемо тільки один приклад: по підрахункам експертів всесвітньої організації охорони здоров'я в Україні 7-9 хворих щоденно вмирають по причині лікарських помилок. Аналіз діяльності менеджерів різних рівнів управління з точки зору дотримання принципу "повноваження – відповідальність" свідчить, що чим вище рівень менеджменту і більше повноважень в менеджера, тим менше відповідальність за результати діяльності. Цьому сприяє і високий рівень корупції в країні, а також велика численність управлінських кадрів. Про яку відповідальність за результати праці, наприклад Прем'єр-Міністрів України, можна говорити, якщо за 20 років їх помінялось більше 10 чоловік.

В рамках даної статті розглянуто лише деякі пріоритети розвитку України. Але навіть цього достатньо щоб усвідомити, що пріоритетність в управлінні заслуговує глибоких досліджень в різних аспектах теорії та практики.

Методологія наукового пізнання пріоритетності передбачає шукати фактори економічного розвитку

не тільки, а можливого і не стільки, в економічній сфері, але й за її межами. Так, економічний розвиток в Україні за останні 20 років, як відомо, значно гальмується політичним чинником (нерозуміння гілок влади в 2005-2009 роках, відсутність прагматизму, менталітет, плюс корупція та інше). Пріоритетним являється, на наш погляд, і фактор закладений в свідомості більшості громадян країни, які не вважають відповідальними особисто себе за прогресивний розвиток країни, а занадто розраховують на владу.

Висновки:

1. Пріоритетність як універсальна соціально-економічна категорія об'єктивно закладена в самому процесі управління, так як на всіх рівнях (менеджер, підприємство, регіон, галузь, країна) щоденно серед багатьох альтернативних варіантів приходиться вибрати кращі, оптимальні і значить пріоритетні. Ситуаційний підхід в управлінні передбачає знаходження головного фактора, який являється таким саме в даній ситуації, а системний підхід передбачає постійний пошук, наукове обґрунтування та реалізацію тих пріоритетів, які найбільш відповідають досягненню цілей.

2. Розробка стратегії ринкових перетворень у національній економічній системі розрахованої на 15–20 років, повинна супроводжуватися науковим обґрунтуванням відповідних пріоритетів з урахуванням елементів як внутрішнього так і зовнішнього середовища з щорічним переосмисленням в залежності від зміни середовища, а також зміни цінностей, цілей та інших факторів.

3. Актуальною задачею економічної думки є створення теорії пріоритетності, в основі якої лежить відповідний соціально-економічний закон пріоритетності. Без такої теорії та відповідної практики законодавці та виконавці (Верховна рада, Кабінет Міністрів, регіональні органи управління, керівники підприємств) будуть постійно і далі, як вже 20 років, натикатися на передбачені проблеми і метатись з однієї сторони в іншу.

4. Теоретичні роботи більшості науковців не дають відповіді на головні виклики, які стоять перед країною, в т.ч. не досліджують причини значного відставання України від Польщі, Росії, Білорусії та інших сусідніх країн.

Головними причинами відставання України в соціально-економічному розвитку у порівнянні з сусідніми країнами є наступні: неефективне управління; тотальна корупція на всіх рівнях управління; недостатність чинного законодавства та його невиконання; безвідповідальність за прийняття та реалізацію управлінських рішень, та якість по праці.

Навіть позитивні наукові розробки та рекомендації, як правило, не використовуються владою в проведеному відповідній соціально-економічній політики. Закликання політиків та вчених до інноваційного, ендogenous зростання економіки України, переходу до нової якості економічного розвитку залишаються в монографіях та промовах і обіцянках політиків.

5. Особливу увагу в реалізації політики пріоритетності необхідно звернути на розрахунки розмірів пріоритетів та факторів, за рахунок яких вони будуть досягатись, а також наслідки саме такого варіанту рішення, що фактично не робиться в практиці управління, особливо на вищих рівнях.

6. Загальним критерієм пріоритетності являється досягнення підвищення ефективності суспільного відтворення, направленою в кінцевому рахунку на всебічний розвиток всіх членів суспільства.

7. Аналіз практики управління доказує, що при застосуванні принципу повноваження – відповідальність відсутній баланс цих складових. Більшість менеджерів перевагу віддають повноваженням, які нерідко використовують в особистих цілях. Відповідальність або відсутня зовсім, або застосовується в крайніх випадках. Причому, чим вище рівень управління тим менша відповідальність.

8. Подальші дослідження теоретичних та практичних проблем пріоритетності в управлінні повинні передбачати:

А) розробку стратегічних планів, які мають базуватися на науково-обґрунтованій системі соціально-економічних пріоритетів розвитку країни, галузі, регіону, підприємства, особи;

Б) створення теорії пріоритетності, без якої практика управління та прийняття рішень не може бути ефективною.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ансоф И. Стратегическое управление: Сокр. пер. с англ. – М.: Экономика, 1989. – 519с.
2. Балакірева О., Дмитрук Д. Чим живуть Україні і українці. // Людина і влада. – 2007. №1.
3. Бобух І.М. Пропорції та перспективи формування національного багатства України. Монографія інст. екон. та прогнозування. – К. 2010 – 372с.
4. Власюк О.С. Інноваційна стратегія українських реформ: стан та пріоритети. – "Стратегічні пріоритети", №1 (2), 2007.
5. Воловода О.В., Прогнімак О.Д., Іщенко О.В. Соціальна відповідальність бізнесу як фактор стабільності суспільства // Економіка та промисловість. – 2006. – №3.
6. Заболотний Г.М., Ступницький А.М. та інші. Стратегічні індустріальні кластери і конкурентоспроможність компаній (підприємств) на світовому ринку. Вінниця, 2004.
7. Захарченко В.І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України.: Вінниця, "Гіпаніс", 2004, с.548.
8. Ильин В.В. Аксиология.-М.:Из-во МГУ,2005.-216с
9. Кремень В. Особистісно – розвивальне навчання як науковий пріоритет, – Рідна школа, 1998, №11.
10. Новіков В. Імперативи розвитку ефективного соціального партнерства // Економіка України. – 2005. – №1.
11. Статистичний щорічник України за 2010 рік / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Консультант, 2011.
12. Саати Т. Принятие решений: Метод анализа иерархий: Пер. с англ. – М.: Радио и связь, 1993. – 320 с.
13. Святоцький О. Інтелектуальний потенціал – Стратегічні пріоритети України у XXI столітті: Право України. 5, 2001.

14. Семегин Г.Ю. Социальное партнерство в современном мире. – М.: Мысль, 1996 – 199с.

15. М.І. Скрипніченко, Т.І. Приходько, В.Р. Сіденко та ін.. Потенціал ендогенного зростання економіки України за редакцією М.І. Скрипніченко; НАН України, Ін-Т екон. та прогнозування. – К. 2010 – 436с.

16. Стахов А. Слученкова А. Щербаков И. Код да Винчи и ряды Фибаначчи – СПб.: Питер. 2007, 320с.

17. Фромм Э., Бегство от свободы: Пер. С. англ. / обр. Ред. П.С. Буревича. – М. "Прогрес", 1995. – 256с.

18. Шмуклер Ю. Нова модель шкільної освіти: гуманізація, демократизація, оптимізація. – Рідна школа, 2000, №3.